

**ОЦЕНА СТАЊА ЖИВОТНЕ СРЕДИНЕ И
ПРЕГЛЕД КОНКРЕТНИХ АКТИВНОСТИ,
ДЕЛАТНОСТИ И ПРОЦЕСА КОЈИ
ПРЕДСТАВЉАЈУ ФАКТОР УГРОЖАВАЊА
ЗАШТИЋЕНОГ ПОДРУЧЈА**

Стање животне средине на највећем делу територије НП „Ђердап“ је повољно, осим у домену комуналне инфраструктуре (велики број неуређених сметлишта, недовољни капацитети гробља, нерегулисано одвођење отпадних вода). Највиши је квалитет животне средине у планинском појасу националног парка у коме нема интензивнијих привредних активности и саобраћаја.

Следеће активности и објекти имају највећи утицај на квалитет животне средине на подручју НП „Ђердап“ :

- » енергетика и хидроенергетика са зонама директног непосредног утицаја хидроелектране Ђердап 1 на повремено подизање нивоа подземних вода на читавом потезу, промену микроклиме у акумулацији хидроелектране Ђердап 1, утицаји система даљинског грејања на загађивање ваздуха и др;
- » експлоатација минералних сировина, са директним утицајем експлоатације бакарне руде у Мајданпеку (ван националног парка) и због рударења на површинским коповима, и каменолома (код Брњице и Текије);
- » пољопривреда са директним утицајем активности на ерозију, исушивање, сабијање, закишељавање, заслањивање, еутрофикацију и контаминацију земљишта и вода тешким металима, азотом и фосфором услед коришћења агрохемикалија, нарочито у општини Голубац;
- » саобраћај, повећање нивоа загађења ваздуха продуктима сагоревања у инфраструктурним коридорима друмског саобраћаја и нарушавање квалитета реке Дунав услед активности на водном путу;
- » несанитарна сметлишта и индустријске депоније, директно загађење земљишта и подземних и површинских вода контаминатима са дивљих депонија на територији Националног парка, као и загађење вода и земљишта секундарним продуктима индустријских депонија у оквиру хидроелектране Ђердап 1 и индустријске зоне у Мосни;
- » хидротехничка инфраструктура, загађење испуштањем непречишћених комуналних отпадних вода из општинских канализационих система, испуштањем непречишћених индустријских вода и дренажних вода из пољопривреде у речне токове.

На загађење ваздуха највише утичу рударски објекти у Мајданпеку. У њиховој непосредној близини забележене су високе концентрације суспендованих честица и тешких метала, које у одређеним периодима године премашују

граничне вредности имисија. Највећи извор прашине су бране флотацијских јаловишта, металуршка постројења и топлане. Један од извора емисије гасова и прашине представљају минирања из рударства. Најугроженија су насеља близу копова, али се утицај прашине врло често простира и до граница националног парка. Индустијски комплекс Турн Северина има значајан утицај на квалитет ваздуха у Кладову и приобаљу Дунава. Обухваћени делови територија општина Кладово и Неготин могу се сврстати у подручја која немају већа ограничења у погледу квалитета ваздуха, док се општина Мајданпек може се сврстати у подручје са високим степеним загађења, нарочито сумпор-диоксидом, чађи и суспендованим честицама.

Квалитет воде Дунава на територији националног парка је у IIa и IIb класи (квалитет воде Дунава на уласку у Србију је III/IV класа или „ван класе“), због чињенице да је ефлуентни притисак на Дунав загађивача са територије Србије мањи од способности његовог самопречишћавања и чињенице да Ђердапска акумулација има велики учинак на пречишћавање воде, делујући попут великог таложника – биореактора. Квалитет вода осталих речних токова (Бољетинске, Брњичке, Поречке реке и Пека) је посебно угрожен нутријентима, органским и неорганским загађењем (услед испуштања нетретираних комуналних отпадних вода и дренажних вода из пољопривреде) и тешким металима услед пробоја бране на флотацијског депонији „Ваља Фундата“ код Мајданпека. Нека од локалних изворишта су угрожена дивљим депонијама (у Сипу), испустима канализационих садржаја (у Кладову, Текији) и лошом санитацијом насеља.

На квалитет земљишта утичу неадекватна пољопривредна пракса (путем неконтролисаног и неадекватног коришћења ђубрива и пестицида) и одсуство контроле воде која се користи за наводњавање. Квалитет земљишта озбиљно нарушавају и ерозиони процеси.

На основу Прелиминарног списка постројења која подлежу обавезама из SEVESO II директиве (Министарство животне средине и просторног планирања РС, 2009) дефинисана је једна локација (једно постројење вишег реда) које се може сматрати потенцијално опасним са аспекта ризика од удеса на подручју Просторног плана. То је „Фабрика бакарних цеви“ Мајданпек, са активношћу прераде бакра. У контексту прекограничног утицаја, Република Србија сарађује са земљама из окружења по питању контроле и утицаја прекограничног загађења, пре свега у односу на квалитет вода реке Дунав.

**ДУГОРОЧНИ ЦИЉЕВИ ЗАШТИТЕ, ОЧУВАЊА
И УНАПРЕЂЕЊА И ОДРЖИВОГ РАЗВОЈА**

НП „Ђердап“ овим Планом управљања дефинише 6 тема заштите које кроз своје циљеве заштите дају смернице за активности које се планирају реализовати. Ове активности воде ка испуњењу постављених циљева који долазе из дефинисаних тема заштите. Планом управљања дефинисани су следеће теме са припадајућим циљевима:

Тема 1. **Заштита природе и природних вредности** са циљем: *Одржавати постојеће и побољшати стање биодиверзитета, станишта и врста применом најбољих пракси и активности;*

Тема 2. **Заштита културног наслеђа** са циљем: *Очувати културна добра кроз активну заштиту јединствених културних добара на подручју НП „Ђердап“;*

Тема 3. **Управљање туризмом и спортско-рекреативним активностима** са циљем: *Омогућити квалитетан туристички доживљај природних и културних вредности НП „Ђердап“;*

Тема 4. **Сарадња и подршка локалној заједници** са циљем: *Подржати комуникацију, активности и иницијативе које доприносе побољшању квалитета живота становника у НП „Ђердап“;*

Тема 5. **Едукација и интерпретација** са циљем: *Осигурати да јавност разуме и цени вредности НП „Ђердап“ како би и сама допринела очувању и заштити природе на овом простору;*

и Тема 6. **Одрживо управљање и администрација** са циљем: *Развити управљачку структуру кроз унапређење кадровског, материјалног и административног капацитета.*

АНАЛИЗА И ОЦЕНА УСЛОВА ЗА ОСТВАРИВАЊЕ ЦИЉЕВА

Анализа и оцена услова који доводе до остваривања циљева су дати кроз прегед представљен за сваку дефинисану тему понаособ. Тако за тему **Заштита природе и природних вредности** анализа и оцесе су следеће:

Овај предео стављен је под заштиту јер представља јединствени природни, културно-историјски и археолошки феномен у Европи и свету и један је од најлепших предела у нашој земљи. То је највећи природњачки музеј у природи, у коме је исписана историја природе, посебно флоре и вегетације, од терцијара до данас. Доминантни хидрографски објекат подручја НП „Ђердап“ је Дунав, који је на овом простору усекао једну од најимпозантнијих клисура, Ђердапску, у којој је формирано Ђердапско језеро.

Око 70% површине Парка прекривају шуме. Констатовано је 35 типова шума, од чега приоритетно заштитну улогу има 19 типова због својих основних карактеристика.

За тему **Заштита културног наслеђа** анализа и оцене су следеће:

Важан елемент историјског и културног идентитета Националног парка је разноврсно и вредно непокретно културно наслеђе, у првом реду археолошка налазишта као што је праисторијско насеље “Лепенски вир” (7000. до 6000. година п.н.е.), који са налазиштима Власац и Падина представља најстарије налазиште из мезолитског периода на овом подручју. Изузетну културну вредност имају налазишта рударења из праисторијског периода (Рудна Глава) и из касноантичког периода (Краку Лу Јордан). На подручју НП „Ђердап“ заштићено је или предвиђено за заштиту 62 непокретних културних добара – категоризовано 9, регистровано 27, евидентирано 15 и идентификовано 11 добара. Значајан историјски печат оставило је преграђивање тока Дунава, потапање и пресељење насеља са око 8.400 становника. Недовољан степен истражености сврстава археолошка налазишта у угрожену и у недовољној мери заштићену категорију културног наслеђа, што посебно долази до изражаја приликом изградње нових објеката у приобалном појасу Дунава.

Категоризована су следећа непокретна културна добра: културна добра од изузетног значаја Лепенски вир, Трајанова табла, Понтес (Трајанов мост), Тврђава Голубац, Диана - Караташ, Краку Лу Јордан и Рудна глава; културно добро од великог значаја – Фетислам; заштићено културно добро – остаци фортификације “Кастел” на Мирочу.

За тему **Управљање туризмом и спортско-рекреативним активностима** анализа и оцене су следеће:

Туристичка функција НП „Ђердап“ произилази из постојања Националног парка као заштићеног подручја и заштите посебних природних и културних вредности од националног и међународног значаја ради научног, образовног и рекреативног коришћења, а без посетилаца (туриста) тај се смисао губи. Захваљујући туризму посетиоци доживљавају вредности Парка. НП „Ђердап“ по свом географском положају, пејсажу и специфичностима представља посебну туристичку вредност. Валоризација ове функције остварује се кроз постојеће видове туризма које треба допунити. У функцији дугорочног развоја туризма у парку као начина валоризације који гарантује одрживо коришћење ресурса, развој и заштиту НП „Ђердап“, поред осталог, потребно је подстицање вишедневне посететако што ће се омогућити приступ његовом већем делу и понудити широк спектар занимљивости и искустава кроз различита партнерства.

За тему **Сарадња и подршка локалној заједници** анализа и оцене су следеће:

Локално становништво је кључан партнер у реализацији стратешких циљева управљања НП „Ђердап“, нарочито зато што се у локалној заједници најјаче осете рестриктивне мере које прате оснивање заштићеног подручја.

У насељима на подручју НП „Ђердап“ је већ дужи низ година присутан тренд депопулације. Затварање фабрика и недостатак радних места довео је до тога да радно активно становништво одлази у веће градове како би осигурало своју егзистенцију. НП „Ђердап“ може да допринесе побољшању квалитета живота локалног становништва и да подстакне евентуални повратак људи на ово подручје.

Једна од мера побољшања квалитета живота би могла бити подстицање локалног становништва на бављење руралним туризмом, с обзиром да подручје НП „Ђердап“ има изузетне услове за развој овог вида туризма. Потребно је подстакнути производњу и брендирање лековитог биља, меда, ракије, чајева, бареног сира. НП „Ђердап“ би у овом процесу требало да има саветодавну улогу, да организује едукативне радионице, усмерава на приступ различитим фондовима финансирања итд.

За тему **Едукација и интерпретација** анализа и оцене су следеће:

Едукација и интерпретација у НП „Ђердап“ представљају једно од главних оруђа заштите природних и културних вредности. Приближавање НП „Ђердап“ посетиоцима, али и локалном становништву кроз интерпретацију и едукацију представља гарант његовог очувања у будућности.

Едукацијом се развија осећај поштовања према природним и културним вредностима, увиђа се значај њиховог очувања, али се и скреће пажња на могуће претње.

У додиру са Ђердапском клисуром, као знаком распознавања НП „Ђердап“, али и видиковцима на атрактивним локацијама, уређеним пешачким стазама, археолошким локалитетима, посетиоци имају прилику да се упознају са природним и културним карактеристикама овог подручја.

Ђердап је неопходно заштитити као целину и из тог разлога је потребно едуковати локално становништво о значају појединих биљних и животињских врста и њихових станишта.

Едукација у НП „Ђердап“ је примарно усмерена на децу, али и на посетиоце и локално становништво како би се развио партнерски однос у заштити природе.

За тему **Одрживо управљање и администрација**, анализа и оцене су следеће:

Важан аспект успешне заштите природних и културних вредности НП „Ђердап“ је и начин организације и подела задужења и одговорности управљача. Како Јавно предузеће НП „Ђердап“ послује кроз више служби, неопходне је имати добру координацију међу службама. Да би се постигли савремени трендови у очувању природе, важно је континуирано развијати организациону структуру која се прилагођава новим изазовима.

Јавно предузеће „Национални парк Ђердап“ је до сада успешно излазило на крај са многим изазовима, али је у будућности неопходно плански приступати овој теми.

Слика 15. (Извор: архива НП „Ђердап“)

ТЕМЕ, ЦИЉЕВИ И ПЛАНИРАНЕ АКТИВНОСТИ

Ово поглавље је посвећено темама које треба укључити при управљању НП „Ђердап“, које циљеве треба достићи и помоћу којих активности је то оствариво. Шест приоритетних тема је подељено у подтеме и за сваку подтему су представљене одговарајуће активности.

У наставку су обухваћене приоритетне активности и мере на заштити, одржавању, праћењу стања и унапређењу природних и створених вредности, укључени су приоритетни задаци научноистраживачког и образовног рада, као и планиране активности на одрживом коришћењу природних вредности, развоју и уређењу простора. Такође, обухваћене су и активности на промоцији вредности заштићеног подручја, студијску (истраживачку), програмску, планску и пројектну документацију потребну за спровођење активности и облике сарадње и партнерства са локалним становништем и другим корисницима непокретности.

Тема 1: Заштита природе и природних вредности

Циљ: Одржавати постојеће и побољшати стање биодиверзитета, станишта и врста применом најбољих пракси и активности

Подтема 1.1. Заштита и очување биљног и животињског света

Планиране активности за подтему	Период реализације	Средства (износ у динарима)
Развити инвентаризацију основних типова станишта НП „Ђердап“	2018 - 2021	300.000, 00
Извршити инвентаризацију и мапирање важних врста и станишта према Директиви о стаништима и птица према Директиви о птицама, сачинити документацију за Емералд станишта, како би се припремили за прилазак ЕУ и добијању статуса SCI и SPA	2017 - 2026	500.000,00
Водити процес картирања и редовног праћења стања популација значајних, ретких и угрожених биљних врста	2017 - 2026	1.000.000,00
Прикупљати податаке и израдити базе података репродуктивних центара водоземаца у циљу њиховог очувања	2017 - 2026	100.000,00
Обележити репродуктивне центре водоземаца и подићи свест становништва о значају њиховог очувања	2018 - 2025	400.000,00
Водити инвентаризацију и редовно праћење фауне птица, сисара, гмизаваца и водоземаца са акцентом на ретким и заштићеним врстама	2017 - 2026	3.000.000,00
Вршити мониторинг врста птица на основу резултата реализованог пројекта о птицама, са посебним освртом на врсте птица које се налазе на Анексу I Директиве о птицама.	2017 - 2026	500.000,00

Подржати разраду документације у циљу номинације за Рамсар локалитет, и тако успоставити прекогранични Рамсар локацију са Парком природе Портил де Фиер (Portile de Fier) из Румуније	2017 - 2019	300.000,00
Подржати разраду документације у циљу номинације Резервата биосфере и тако успоставити прекогранични Резерват биосфере заједно са Парком природе Портил де Фиер (Portile de Fier) из Румуније	2017 - 2020	300.000,00
Извршити ревизију граница Парка (спољне и по режимима заштите) у смислу обележавања сагласно Закону о националним парковима	2017 - 2018	300.000,00
Подтема 1.2. Очување ловне и риболовне фауне		
1.2.1. ловна фауна:		
Планиране активности за подтему	Период реализације	Средства (износ у динарима)
Пратити здравствено стање дивљачи	2017 - 2026	2.000.000,00
Израдити планске документе и осигурати њихово спровођење	2017 - 2026	1.000.000,00
Омогућити додатну прихрану у зимском периоду	2017 - 2026	13.000.000,00
Подржати изградњу ловно-техничких и ловно-узгојних објеката	2017 - 2026	14.000.000,00
Формирати одгајалишта дивокозје дивљачи	2018 - 2020	3.000.000,00
Подржати мониторинг популација крупних сисара	2017 - 2026	2.000.000,00
Организовати едукацију ловочувара	2017 - 2026	1.000.000,00
Осигурати активну сарадњу са научним, образовним, ловним и другим институцијама		
Изградити одгајалишта за дивље свиње	2017 - 2019	10.500.000,00